

Наукові твори у контексті інтелектуальної власності та авторського права

**Інформація до навчально-методичного семінару
Факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка
«Дотримання основних принципів академічної доброчесності та порядок перевірки
наукових робіт на плагіат в УДУ імені Михайла Драгоманова»**

**5 грудня 2023 р., Київ
(укладач Григоренко І.В.)**

Кваліфікаційна випускна робота

відповідно до Положення про Національний репозитарій академічних текстів
(Постанова КМУ від 19 липня 2017 р. № 541)

- **самостійна робота, яка готується з метою публічного захисту для здобуття ступеня вищої освіти бакалавра чи магістра.**
- Бакалаврська робота – це самостійно виконана робота студента, яка містить **елементи наукового дослідження** - елементи наукової новизни.
- Магістерська робота – це самостійно виконана **науково-дослідна робота** студента, головною метою і змістом якої є наукові дослідження.
- Обидві роботи повинні у кінцевому підсумку засвідчити вміння автора працювати з науковою літературою з теми, аналізувати й узагальнювати фактичний матеріал для дослідження, використовувати теоретичні знання і практичні навички, отримані під час виконання відповідної освітньої програми.

АКАДЕМІЧНИЙ ТЕКСТ

- **авторський твір** наукового, науково-технічного та навчального характеру у формі дисертації, **кваліфікаційної випускної роботи**, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової і науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших науково- та навчально-методичних праць

Ключові Закони України про наукові твори

- Цивільний кодекс України (книга 4, «Право інтелектуальної власності»)
- Закон України «Про авторське право і суміжні права» (у редакції від 15.04.23)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
- Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність»

Літературні твори наукового характеру, або наукові твори

Відповідно до ЦК та ЗУ «Про авт.і сум.права» :

- Науковий твір – твір , у якому всі питання розглядаються відповідно до наукового підходу

Наука та наукові підходи

- **НАУКА** — сфера діяльності людини, спрямована на **отримання нових знань** про навколишній світ:
  - збирання,
  - оновлення,
  - систематизація,
  - критичний аналіз фактів,
  - синтез нових знань або узагальнень
- що дозволяє **будувати причинно-наслідкові** зв'язки між явищами і прогнозувати їх перебіг

Критерії науковості,
які відрізняють науку від інших форм пізнання:

- об'єктивність,
- системність,
- перевіреність,
- доказовість,
- обґрунтованість і достовірність результатів
- **критичний аналіз досліджень
попередників**
- **академічна доброчесність**

Наукові дослідження прийнято поділяти на:

- **фундаментальні** (отримання нових знань про основні закономірності побудови, функціонування й розвитку людини, суспільства, навколишнього природного середовища),
- **прикладні** (застосування нових знань для досягнення практичних цілей і вирішення конкретних завдань).

Види наукових творів

За спрямованістю/метою:

- 1) наукові;
- 2) науково-популярні;
- 3) навчально-наукові;
- 4) науково-технічні

Наукові твори за жанром

- дисертації та автореферат дисертації
- науковий звіт за результатами виконання НДР;
- наукові та науково-практичні коментарі до законодавства та наукових творів;
- наукові статті;
- вступи, передмови, післямови до творів;
- наукові енциклопедично-довідкові видання (енциклопедії, енциклопедичні словники, наукові довідники тощо);
- наукові антології;
- авторські переклади наукових творів;
- матеріали (тези) наукової доповіді, виступу, повідомлення;
- наукова анотація, рецензія, огляд;
- навчальна та навчально-методична література (підручник, навчальний посібник, курси лекцій, хрестоматія, методичні рекомендації тощо);
- **магістерська робота;**
- науково-популярні видання;
- оригінальні бібліографічні праці та бібліографічні покажчики тощо

Науковий твір як об'єкт інтелектуальної власності

Інтелектуальна власність – право творця – це:

- специфічний вид власності, яка формується інтелектуальними зусиллями автора, але оформляється юридично за допомогою документів, що гарантують майнові права
- право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК та іншими законами України
- право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності

Об'єкти права інтелектуальної власності відповідно до норм захищеності поділяються на 3 групи

- 1) об'єкти авторського права і суміжних прав;
- 2) об'єкти промислової власності;
- 3) інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності

Суб'єктами права інтелектуальної власності можуть бути:

- 1) **творець** (творці) об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) **інші особи**, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності

Авторське право

- це сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають унаслідок створення і використання творів літератури, мистецтва і науки. Авторське право включає в себе положення про охорону так званих "суміжних прав»

Зміст інт.вл. – права автора:

- 1) особисті **немайнові** права інтелектуальної власності та
- 2) **майнові** права інтелектуальної власності

Немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності/автора є:

- право на **визнання людини творцем** (автором, виконавцем, винахідником тощо) твору;
- право **перешкоджати будь-якому посяганню** на право інтелектуальної власності - твір;
- інші особисті немайнові права, встановлені законом

Немайнові права автора не відчужуються
(тобто передати свій твір комусь, щоб інший вказав себе як автора – незаконно)

Майнові права автора (можуть відчужуватися)

- право на **використання** об'єкта права інтелектуальної власності;
- виключне право **дозволяти використання** об'єкта права інтелектуальної власності;
- виключне право **перешкоджати неправомірному використанню** об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом

(тобто передати свій твір для використання/розпорядження іншими з умовами чи без умов, але з вказівкою при такому використанні справжнього автора законно)

Твори, які є об'єктами авторського права (ЦКУ, ст. 433):

1. літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори;
2. лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
3. драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми;
4. хореографічні, інші сценічні твори;
5. музичні твори (з текстом або без тексту);
6. аудіовізуальні твори;
7. твори живопису, архітектури, скульптури та графіки;
8. фотографічні твори;
9. твори ужиткового мистецтва;
10. ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки;
11. переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів;
12. збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;
13. комп'ютерні програми;
14. компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;
15. інші твори.

Не є об'єктами авторського права:

- 1) повідомлення про новини або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації;
- 2) вираження народної творчості (фольклор);
- 3) акти органів державної влади, органів місцевого самоврядування, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного і судового характеру (закони, укази, постанови, рішення, державні стандарти тощо), а також їх проекти та офіційні переклади;
- 4) державні символи, державні нагороди; державні знаки, емблеми, символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань України, затверджені органами державної влади; символіка територіальних громад України, затверджена відповідними органами місцевого самоврядування;
- 5) грошові знаки;
- 6) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші **аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право особливого роду (sui generis)**;
- 7) абрєвіатури;
- 8) фотографії, що не мають ознак оригінальності (не є фотографічними творами).

Авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі (ст. 433 ЦК).

Без дозволу суб'єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається (ст. 22 ЗУ Про авт.пр...) зокрема:

- 1) **використання цитат**, включаючи їх переклад з інших мов, з правомірно опублікованих творів, у тому числі статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо це зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору (повідомлення), до **якого цитати включаються, із семантичним та/або графічним виділенням меж цитати**;
- 2) відтворення, у тому числі в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів, творів образотворчого мистецтва, фотографічних творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій у виданнях, програмах організацій мовлення, звукозаписах чи відеозаписах **для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень**, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення, в обсязі, що відповідає визначеній меті, за умови, що:
  - обсяг такого використання відповідає визначеній меті;
  - **використання творів здійснюється суб'єктами освітньої або наукової діяльності у місцях, де цими суб'єктами здійснюється освітня або наукова діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище, до якого забезпечується доступ виключно здобувачам освіти та педагогічним, науково-педагогічним працівникам навчального закладу або працівникам наукової установи;**
- 3) репрографічне відтворення творів, що здійснюється суб'єктами освітньої діяльності для навчальних занять правомірно оприлюднених статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, що:
  - обсяг такого відтворення відповідає меті, визначеній навчальними заняттями;
  - відтворення твору не має систематичного характеру;
- 4) відтворення в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно оприлюднених статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів **як ілюстрацій для дистанційного навчання, за умови застосування заходів щодо захисту матеріалів дистанційного навчання від незаконного доступу до них**

Стаття 33 (ЗУ Про авт...). Право особливого роду (sui generis) на **неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою**

- Неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.
- Твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою

- Субjekтами права особливого роду на неоригінальні згенеровані твори є власники програми або правомірні користувачі
- Немайнові права на такий об'єкт не виникають, майнові права виникають, але у певному обсязі
- Строк чинності права особливого роду на неоригінальний згенерований твір – 25 років

Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати **знак охорони авторського права**. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера С, обведена колом – ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

знак охорони суміжних прав (відтворення, виконання...) – латинська літера R у колі – ®

- Усвідомлене чи неусвідомлене недотримання загальноприйнятих правил цитування, тобто порушення вимог Цивільного кодексу України (книга 4 «Право інтелектуальної власності») та Закону України «Про авторське право і суміжні права» - ПЛАГІАТ
- ПЛАГІАТ - це опублікування твору або його частини у незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору

Відповідальність здобувача за порушення авторських прав, зокрема плагіат, - позбавлення диплома

Скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти (диплома) здійснюється відповідно до «Порядок скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації» (постанова КМУ від 26.08.21 р.) з урахуванням вимог Закону України «Про освіту»

у разі виявлення, зокрема у кваліфікаційній роботі:

- академічного плагіату,
- фальсифікації,
- списування,
- обману,
- хабарництва

Суть цих порушень розкрита, зокрема, у Положенні про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності **затверджується вченою радою закладу вищої освіти**

Розгляд справи про порушення академічної доброчесності

- Скасування рішення здійснюється закладом вищої освіти, який присудив відповідний ступінь вищої освіти, або його правонаступником
- Заклад вищої освіти ініціює процедуру виявлення фактів порушення академічної доброчесності

Повідомлення про факт порушення академічної доброчесності подається на офіційну адресу ЗВО від імені:

- юридичної особи,
- громадського об'єднання без статусу юридичної особи
- у довільній письмовій формі або в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису та/або кваліфікованої електронної печатки

Повідомлення про порушення здобувачем освітнього ступеня принципів академічної доброчесності повинно містити таку інформацію:

- ПІБ особи, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності;
- **зміст порушення академічної доброчесності** під час здобуття відповідного ступеня вищої освіти такою особою;
- **докази**, що підтверджують факт порушення академічної доброчесності;
- ПІБ заявника, його поштову адресу або адресу електронної пошти, а також номер телефону

Анонімні повідомлення не підлягають розгляду.

- У разі отримання повідомлення заклад вищої освіти зобов'язаний **у двомісячний строк провести перевірку** інформації щодо можливих фактів порушення академічної доброчесності та прийняти відповідне рішення
- Перевірка інформації щодо можливих фактів порушення академічної доброчесності здійснюється згідно з порядком виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності закладу вищої освіти

Добровільна відмова від ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації

- Особа, яку звинувачують у порушенні академічної доброчесності, може добровільно відмовитися від ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації, подавши до закладу вищої освіти відповідну заяву в довільній формі, завірену нотаріально або з використанням кваліфікованого електронного підпису

Наслідки прийняття рішення про скасування рішення про присудження ступеня вищої освіти

МОН протягом десяти робочих днів з дня надходження повідомлення про скасування рішення від закладу вищої освіти:

- вносить в Єдину державну електронну базу з питань освіти інформацію про недійсність зазначеного документа (документів) про вищу освіту;
- у разі скасування рішення щодо присвоєння кваліфікації, необхідної для доступу до професії, для якої запроваджене додаткове регулювання, повідомляє уповноваженим органам, які здійснюють відповідне регулювання

- Особа, стосовно якої скасовано рішення про присудження ступеня вищої освіти, **має право поновитися** для здобуття вищої освіти, при цьому заклад вищої освіти має право визнати та перезарахувати **не більше 50 відсотків кредитів** Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, отриманих за освітньою програмою, за якою скасовано рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації.
- У разі добровільної відмови від ступеня вищої особи має право поновитися для однократної підготовки та проходження компонента (компонентів) атестації, де було порушено академічну доброчесність, при цьому заклад вищої освіти має право визнати та перезарахувати **повний** (за винятком кредитів, пов'язаних з академічною недоброчесністю) обсяг кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, отриманих за освітньою програмою, за якою скасовано рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації